

Драгослава С. Жутић

dragoslavazutic@yahoo.com

(ОШ Жарко Зрењанин, Нови Сад)

ЛАЗА ЛАЗАРЕВИЋ У НАСТАВНОМ ПРОУЧАВАЊУ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

САЖЕТАК

Рад се бави приповетком Лазе Лазаревића *Све ће то народ позо-
лајити*. Даје се аналитички и методички приступ, с акцентом
на атмосферу, рељефност ликова, форме приповедања, реалис-
тичност догађаја. Такође, разматрају се Лазаревићев приказ
друштвене средине, богатство пишевог језика, али и евентуал-
ни утицаји других писаца.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Методички приступ, атмосфера, ликови,
простор, језик, импулси.

У наставном проучавању у основној школи Лаза Лазаревић заступљен је одломком¹⁾ из приповетке *Све ће њо народ њозлајшии*, која се анализира у 8. разреду. Ова приповетка је, дакле, за већину ученика прва прилика да упознају једну Лазаревићеву приповетку и суоче се с његовим приповедачким поступком и сложеним значењима која носи конкретно дело. Самим тим, задатак наставника вишеструко је сложен и одговоран, он би требало да подстакне интересовање за писца, жанр, књижевни правац којем дело припада, као и да омогући шири увид у историјски, социјални и психолошки контекст пищевог стварања. Покушаћемо да у раду који следи укажемо на она аналитичка тежишта која могу помоћи наставнику и ученику.

Већ на самом почетку Лазаревићеве новеле, у опису разилажења варошана који су изашли да дочекају лађу која већ доста касни, запажамо мајсторску вештину писца. Призор је, на малом простору, са *минимумом* појединости, живо насликан. Присутан је дечак који продаје *џврпе* земичке и капетаница с *бајаштим* лицем, што и кад је реч о стварима и када је реч о људима – лице жене је бајато, попут осушених земички – сугерише неку врсту учмалости, предугог празног времена. Овоме се придружује свађа практиканата и столара са гостионичарем што им је точио *давно ошворено* пиво, која даље нагомилава ту сугестију устајалости, занемарености. Присутни су и кочијши, који нуде своје услуге за два гроша, али већина људи одлази пешке „ради апетита”, или „опружања ногу”. Пешке одлази и магацијина жена, само да би што дуже могла да показује свој тепелук. Писац иронично коментарише његово „безазлено” блистање у свету страдања и пропасти, што сугерише саможивост и незаинтересованост за патње ближњих.

Ту је већ цела паланка. Ни опис реке није случајан, *ојала*, *сањива* река као да се и сама једва бори против провинцијске учмалости: „Сава, која је била тако опала да се готово на сваком месту могла газити, сањиво отицаше, одбијајући слабачак црвенкаст рефлекс од облачака поврх ње.” (Лазаревић 1956: 329). Значајну функцију у приповеци има и разилажење варошана. Оно би требало да *ојуси* сцену, и тако у први план

1) У раду ћемо се бавити целином приповетке јер је то једини начин да се оствари продубљени аналитички и методички приступ делу.

постави два лика: Благоја казаницу, који чека рањеног сина са ратишта и капетана, који чека жену и сина. Сваки од њих приказан је са *власијишим* *немиром* (наглашенијим код Благоја) и *несириљењем*, на коме се фокусира пищева пажња. Благоје казаница је у фесу и чакширама, а капетан у мундиру и мамузама. Опис ликова је веома упечатљив:

.....

Онај у фесу – Благоје казаница – цео дан нестрпљиво ходаше: сваки час запиткиваше кога по штогод; обр-таше се непрестано, као да га цела снага сврби, па не зна одакле да се почне чешати; улажаше у станичну гостионицу и, чисто као да ће одоцнити, усплахирено истрчаваше поново напоље, упирући поглед далеко преко мирне Саве. Његово лепо избријано, чисто лице, с лаким површним борама, налик на оне облачке у ћилибару, са седим золуфима и брковима, стајаше некако у контрасту с малим, плавим, ведрим очима, које живо па ипак с поуздањем, скакаху с једног предмета на други.²⁾

.....

Овај несавладиви немир ефектно се контрастира са сугестијом провинцијске учмалости и мртвила, а истовремено наговештава и ону дубоку стрепњу која га изазива. Уверљиво је дато и Благојево *јонашање*: „Чи-бук је непрестано држао у зубима, палећи лулу истресеним кокицама. Сваки час је запиткивао и момка и агента: што то нема лађе? да ли има каква депеша? је ли вода тако мала? вуче ли какву теретницу?” (Лазаревић 1956: 329).

Лик капетана писац обликује као контраст Благоју:

.....

Капетан, пак, по имену Танасије Јеличић, стајаше готово цео дан на једном месту, подбочивши се на сабљу.

2) Рељефност ликова Лазе Лазаревића истичу многи књижевни критичари. Велибор Глигорић тако каже: „Речено је у критици да су личности у Лазаревићевим приповеткама рељефне. Ову рељефност он постиже ванредном снагом опсервације, уочавањем главних карактерних особина код личности које описује, уз то оних особина које носе печат средине, као и ретком способношћу да у неколико редака карактерише и индивидуализира личности.” Као пример Глигорић наводи управо лик Благоја, којег, као и неке друге ликове, одликује рељефност, маркантне црте, „које дају њихову физиономију са отиском епохе у којој су живели. Лазаревић успева да неку личност у својој приповеци учини живом, познатом, илустровањем карактеристичних детаља у држању, ходу, у облачењу. Често баш оваквим илустрацијама даје специфичне особине ступња друштвене средине, нарочито када су у питању мало-варошки друштвени слојеви” (Глигорић 1956: 29).

Лице му беше окренуто страни с које лађа долази, а очи уморне и нестално блудијаху око тог места, као оно сасвим издубена главчина око оједене осовине. На његову лицу не беше онога хероичнога изгледа који се кашто виђа и на песионованим потпуковницима, па ипак оно те опомиње на оморину иза које се диже олуј, одлећу ћерамиде с кућа и капе с глава. Пуначки, малени, с обе стране пострижени бркови, мален али подебео нос, средње смеђе очи, рехаве обрве, округлао обријан подбрадак и чисти, масножути, али не и мршави образи, мала уста, с поверљивим контурама, велике руке, алкава униформа, а као снег бела кошуља и као млеко чиста сабља – све то издаваше човека, господина и геака, човека од кога ишчекујеш да зна аранжовати кадрил и очистити оштрицу, а опет те нимало не би изненадило када би окренуо дами леђа, обрисао нос салветом, или чак забо виљушком у локумиће (Лазаревић 1956: 330).

Пишући о формама приповедања у приповеткама Лазе Лазаревића, Милија Николић с правом истиче да приповетка Лазе Лазаревића *Све ће њо народ њозлашћини* нема наратора,³⁾ али, „често и кад реченице не садрже граматичке облике првог лица, у њима се граматичко присуство субјективног импулса дочарава другим изражајним средствима (...) већ прва реченица у њој пуна је емоционалне тензије која нас оријентише према лицу које запажа” (Николић 1973: 86). Ђорђе Јовановић указује и на „једрину богатог језика” који је у функцији исказивања не само оног што је суштина приче, него и свега што доприноси њеној реалистичности. Везник и⁴⁾ јесте временска тачка у „којој се сусрећу и прожимају предуметничка и уметничка стварност. Тиме је естетичка реалност захватила и подручје *испрег* себе, а објективни свет се *улио* у околности приповедања. Временска тачка, обележена саставним везником, налази се у свести субјекта који доживљава и приповеда, па је овај на тај начин присутан и као прво лице” (Јовановић 1977: 416–421). Такође, ово захватање у објективну стварност доприноси реалистичности догађаја, „ствара утисак да је приповетка почела спонтано и из средишта

3) О улози наратора у Лазаревићевим приповеткама види у: Николић 1973.

4) „И сумрак се поче хватати, а лађе још нема. (...) Оде и дечко с тврдим земичкама и капетаница с бајатим лицем. Одоше и оба практиканта (...) Пођоше и кочијаши...” (Лазаревић 1956: 328).

животних околности” (Јовановић 1977: 87). Јовановић сматра да су приповедачка својства Лазе Лазаревића, пре свега, садржана у хармонично компонованој целини у којој свака појединост добија своје праве размере, и у течности казивања, „које ни у једном тренутку не малаксава” (Јовановић 1997: 87).

У приповеци *Све ће њо народ њозлашћини* посебно се истиче *реалистичности* описа *ентеријера* сеоске механе:

Уђоше у механу с масним, дугачким столовима, чађавим зидовима и од муха упљуваним сахатом (...) На среди таванице обешена лампа чкиљила је, једва пробацујући зраке кроз већ сасвим црно стакло. На сред среде стајаше једна дрвена столица са сламеним седиштем и сломљеном и тако живописно испруженом ногом, као да хоће да се фотографише (Лазаревић 1956: 332).

Лазаревић развија дијалог Благојевим инсистирањем на несрећи човека који је у рату изгубио ногу:

„...Па све проси пред црквом”, остао му само „бадрљак”, „боље би му било да је умро! А он ништа – жив! Па још пуши! (...) Само то ми се не допада што проси (...) Знам! Али он кад је у рату изгубио ногу, треба да му се плати! Лепо да му кажу: „На ти, брате! Хвала теби који си за нас пролевао крв, и таке ствари... Човек је, у неку руку, то се види – како да кажем? – изгубио ногу, иде на штаци! Сад њему треба да једе, да пије. Хоће, богме, и лулу дувана... Човек је...” (Лазаревић 1956: 332).

Функција овог дијалога/ монолога јесте увођење у главни догађај, психолошка припрема за носећи обрт у новели.

Од самог почетка приповедања писац *наовештава* различите судбине својих јунака. Из дијалога сазнајемо да је Благојев син веома *снажан*: „Мој син? Казанција! Ех, да видите, како тај ради. У њега рука, видите, овде дебља, него у мене нога овде. Ја сам због ових оскудних времена продао све што сам имао – шта ће ми? – само сам алат оставио. Али док је његових руку и алата, биће нама двојици хлеба, па баш да нас је и десеторо”; и да је *рањен* („Али лако, сасвим лако!...” – Лазаревић 1956: 331). Ово је вешто и пажљиво припремање чита-

оца за трагични догађај који следи – враћања обогале-
ног младића са ратишта, коме држава неће помоћи да
опстане и да има пристојан живот.

Милица Николић истиче и мајсторство с којим
нарација лако прераста у дескрипцију. Ово је нарочи-
то уочљиво када се капетан сећа родног дома. Такође,
ово је и пример пишчевог доброг познавања техника
приповедања:

.....
Оде у Књажевац где се родио; уђе у своју кућу, седе
под орах, који је посађен онда када се капетан родио,
а који сад на својој периферији носи сухе гране. Ту са-
храни оца и мајку, ту преко пута замилова девојку, ту
уз кућу однесе куму лимун и позив на прстен. О! како
му ту беше драго све: и стари орахов орман, и зарфови
отети од неког турског паше још у првом нашем устан-
ку, и скрхани ногари за кацом у подруму, и икона св.
Николе с двокрилним и увијеним носом, налик на два
пужа, и фистан у сарачани, у којем се његова мајка вен-
чала, и опет, опет, и поврх свега: весело, благо и пунач-
ко лице његове жене, и стидљива нада да ће бити отац...
(Лазаревић 1956: 338).

.....
Постоје бројне студије о утицајима других писаца
на Лазу Лазаревића,⁵⁾ углавном руских и француских,
док се од немачких спомиње Теодор Сторм. Такође,
могућ је и утицај Паула Хајзеа (Живковић 1977: 194)
и његове „Теорије о соколу”. Лаза Лазаревић је као
студент медицине боравио у Немачкој седамдесетих
година 19. века, а то време је у немачкој књижевности
познато као период великог интересовања за новелу,
па је сасвим могуће да је нашем писцу била позната
Хајзеова теорија.⁶⁾ Иако немамо непосредних доказа
о томе (Живковић 1977: 197–198), судећи по новелама
које је писао и по принципима новелистичког писања
који се могу код њега уочити, јасно нам је да је он у

5) Чим се појавио са својим новелама, назван је српским Тургењевом.
Лектира су му били Толстој, Гогољ, Достојевски, Гончаров, Русо, Иго,
Доде, Флобер (детаљније о томе види: Живковић 1977).

6) „Теорија о соколу” или „Falkentheorie” била је тада веома популарна.
Формулисана је у уводу збирке од сто најбољих немачких приповедака,
коју је Хајзе објавио 1871. године под насловом *Deutscher Novellenschatz*.
Хајзе излаже принципе којих се држао при избору новела за наведену
збирку, па између осталог наводи да се доказ за извршност неког нове-
листичког мотива узима способност да се њен садржај обухвати у неко-
лико редака, као што су то чинили стари Италијани у својим новелама
(Живковић 1977: 196).

потпуности овладао новелистичком техником, било
преко Хајзеа, било преко утицаја руских писаца, било
властитим приповедачким талентом.⁷⁾

Ако пођемо од тога да је Лаза Лазаревић у свом књи-
жевном стварању користио разне новелистичке поступке
(оквир приповедања, техника причаоца, симболика си-
туације, поступак ретроспекције и сл.), намеће се утисак
о *сличности* нашег писца са немачким новелистичким
остварењима.⁸⁾ Живковић наводи подударане с Хајзе-
овом новелистичком теоријом у којој доминирају две
тезе: теза о специфичном, особеном мотиву у новели
(соко) и теза о изненадном преокрету у њој. У *Све ће
што народ изостајати* то су *рука* и *нога*, које Благоје ка-
занција помиње на почетку приповетке, када Благоје
каже капетану како је рука његовог сина као његова
нога; затим *слика кафанске столице* „са сламеним се-
диштем и сломљеном и тако живописно испруженом
ногом, као да хоће да се фотографише”), те потом и
Благојев дијалог/ монолог *о оном с ноћом*. Лазаревић,
такође, испуњава основни Хајзеов захтев да новела бу-
де „згуснута, динамична и сва организована око једног
специфичног мотива” (Живковић 1977: 204). А и када
је реч о *преокрећу*, „ту је Лазаревићево подударане с
Хајзеовом теоријом новеле потпуно и јасно видљиво”
(Живковић 1977: 204). Драгиша Живковић, напомиње
да је наша књижевна критика одмах запазила изненад-
не обрте у Лазаревићевом делу, али их је тумачила као
неуспеле покушаје и нереалистичка решења.

Из свега наведеног проистиче да је Лаза Лазаре-
вић, поред тога што је несумњиво имао талента, мо-
рао познавати теорију новеле, што је допринело, како
сматра Живковић, да он на самом почетку свог књи-
жевног стварања напише тако рафиниране новеле: „У

7) Лазаревић је могао чути за Хајзеа и пре доласка у Берлин. У то време
присутна су теоријска расправљања о новели „при чему су доминира-
ли теоријски термини: *преокрећ*, *силуеја*, *соко*, *лајш-мош* итд. У но-
вели се сликао грађански свет, са субјективном побуном и протестом
против грађанских форми живота и морала, а главни предмет тога сли-
кања били су *морални*, *идеолошки* и *мешфизички* проблеми тога доба”
(Живковић 1977: 198).

8) Ипак, Живковић у *Европским оквирима српске књижевности* указује и
на *различитост* Лазаревићевих новела од Хајзеових: „Хајзеове новеле
су развијеније, његови оквири су дуги, понекад чак и развучени, лико-
ви често из света уметности и књижевности. Разликују се Хајзе и Лаз-
аревић и по идејној усмерености. Код Хајзеа, у борби између дужности
и индивидуалног, побеђује индивидуално и свелично право. Код Лаз-
аревића – обрнуто” (Живковић 1977: 200).

њима је све урађено *lege artis*: и вешто одабрана тема, и специфичан мотив, и чврсто збијена структура фабуле, драмско-новелистичка напетост, изванредна опсервација и пластичност описа, све до неочекиване поенте, психолошки сугестивно изведене. То може да напише само уметник који је, поред талента, поседовао и завидну књижевну културу, знање уметничке технике, познавање најбољих мајстора новелистичке уметности” (Живковић 1977: 204–206).

Обрт у новели *Све ће њо народ њозлаишии* настаупа у моменту изласка Благојевог сина са брода. Писац га наговештава већ реченицом која описује капетаново понашање:

.....

Капетана као да нека ледена рука шчепа за срце; али та рука исто тако нагло попусти, јер он у исти мах опази како се преко ћуприје креће један човек у простом војничком оделу, без десне ноге и леве руке.

– Ћути! – рече капетан с ужасом на лицу. Брзо предаде дете жени, па притрча богаљу. Потхвати га руком испод мишке и поможе му да закорачи једну греду која се испречила на мосту (Лазаревић 1956: 340–341).

.....

Схватајући да Благоје не зна колико му је син рањен, капетан, пошто се уверио да пред собом има Благојевог сина, одлази у механу да пробуди Благоја и колико-толико га припреми за овај сусрет. Стање младића, ратног инвалида, писац описује обликујући контраст: „Свет се расклони у два реда, пуштајући инвалида: красног, једног момка, с мушким лицем и жалостивим осмејком око усана. Све беше у њега: и снага, и здравље и лепота; и, опет – ничега не беше! Све личаше на разлупану скупоцену порцуланску вазу...” (Лазаревић 1956: 341). Сусрет оца са сином дат је веома потресно:

.....

Зварајући на све стране, он протрча поред инвалида и застави се на крају публике:

– Па где је?

– Тата! викну војник милостиво, окрећући се на једној ноzi и подупирући се штаком.

– Тата! Та ево ме! Благоје се као муња брзо окреће. Стаде пред сина. Гледа га, гледа – па онда тресну о земљу (Лазаревић 1956: 341–342).

.....

Након првог шока, Благоје се брзо поврати и чврсто загрли сина, „не смејући никако спустити очију доле, где је некад била нога” (Лазаревић 1956: 342).

Потресна је и ситуација у којој људи прискачу у помоћ војнику дарујући му шта је ко имао, док им се он захваљује. Постепено његово: „Хвала, браћо”, добија механични, просјачки призив. Благојеве речи „Све ће то народ позлатити!”, окрећу се у „Све ће то теби бог платити”. По речима Ђорђа Јовановића у *Све ће њо народ њозлаишии* није се „ни народ позлатио, ни бог није платио десну ногу и леву руку казанцијиног сина... Лазаревић није ни покушао да каже ни зашто је то тако, ни како би требало да буде – као да је заборавио на своја *наравоученија*... И баш зато се овај унакажени младић–просјак претећи уздиже, постаје тузилац и чак и када само захваљује, плаче и богоради” (Јовановић 1977: 416–421).

Приповетка *Све ће њо народ њозлаишии* садржи јасну осуду друштва. То се види по речима капетана који објашњава казанцији положај инвалида:

.....

То је лепо што је он за своју земљу осакатио себе. Али зато он не може тражити сада да буде саветник. Видите, сваки онај ко је пролио крв за своју земљу, треба да се рачуна у срећне, јер се одужио својој мајци, својој земљи. Сваки је дужан својој земљи, земља није никоме ништа” (Јовановић 1956: 416–421). На што му казанција одговара: *Е, знам и ја ње ваше филозофије! Знам ја, ако ћеш, и земља јеси, у земљу оишгеш!* Али, дај ти, брате, штогод у жива уста! Видите? то је чисто... Како да кажем?... То је страшно погледати! Довде одсечено – а човек хоће хлеба! Па сад зар да проси? Мора! Не може да оре, не може да копа! Па још, може-бити, понеки пут слабо што и напроси. Бре, да је мени власт, ја бих знао шта би радио! Ја бих лепо из куће у кућу. Уђем унутра – седи газда и једе питу од ораха.

– А, ти једеш пите?

– Једем.

А је ли крв јевтинија од пите? А камо ономе онде с ногом?

– А шта ме се он тиче?

Ха, не тиче те се, је ли? Дај овамо докторе! (...) Сеците му ногу овде! Јок, јок, не питам ја треба ли, или не треба: сеци ти само! Тако! Сад види како је ономе онде! Ха, синко! (Лазаревић 1956: 334).

.....

У стваралаштву Лазе Лазаревића приповетка *Све ће њо народ њозлајшћии* заузима посебно место. Многи истраживачи истицали су да је радња ове приповетке из прошлости померена у садашњост, те да се она разликује од осталих Лазаревићевих приповедака и по томе што човек остаје *незбринућ* (о ратном инвалиду не води се брига и он страда јер нема никакву помоћ државе). Јован Деретић, пишући о овој приповеци наводи да су „људи, као увек код Лазаревића, добри и осећајни, па опет је све друкчије. Човек који се унесрећио у рату узалуд тражи своје место у друштву. Он бива препуштен улици и пролазном милосрђу света. Основно пишчево становиште није се ипак променило. Лазаревић и овде, као и у другим својим приповеткама вредност сваке људске установе процењује по ономе шта она може пружити човеку” (Деретић 1997: 61). У наведеној приповеци брига *државе* је затајила. Насупрот заједници, која води рачуна о појединцу, држава не води бригу ни о онима који су се за њу борили, тако да ратни инвалид, какав је син Благоја казанције, без помоћи државе, остаје беспомоћан и отуђен у новом, савременом друштву. Јован Деретић такође истиче да је Лаза Лазаревић, без обзира на то да ли пише о старом или новом времену, о простим људима или интелектуалцима, пре свега *моралисти*: „Идеализација старог друштва и критика новог доба дате су код њега с етичког становишта. Неретко моралисање у његовим приповеткама делује неприкривено, тенденциозно, нарочито у завршецима, који понекад личе на класична наравоученија” (Деретић 1997: 62).

Међутим, Милан Кашанин унеколико друкчије схвата овај Лазаревићев „морализам”. Пишући о Лазаревићу, он наводи да наши књижевни историчари нису превидели његове *религиозне црте* ни *морална схваћања*, али су их погрешно дефинисали дајући им обичајан и патријархални карактер:

Као и језик, као и национално осећање, тако и своје морално и религиозно васпитање Лаза Лазаревић није добио – како би се могло помишљати на основу речи његових биографа – ни у каквој великој ни богатој задрози на селу, него у сиромашној варошкој породици и у школи. При томе, редовно се указује на велики утицај Лазаревићеве матере у изграђивању његових моралних и религиозних *правила за животи*. С њеним утицајем – неоспорним – не треба претеривати, као ни са изузет-

ношћу њених карактерних особина; такве су све добре матере (...) Лазаревићево понашање у животу условила је његова природа исто толико – ако не више – колико васпитање. И други дечаки и младићи у кући и у школи добијали су *правила за животи*, али нису имали његову вољу да живе по њима, као што нису имали ни његов талент за писање (Кашанин 1972: 75–76).

Тиме се, с правом, казивање о писцу враћа на питање његовог талента и индивидуалног дара, који не може бити производ искључиво спољашњих околности.

Методички приступ

Како је наведена приповетка у читанкама заступљена одломком, као припремни задатак може се ученицима, који су за то заинтересовани, предложити да код куће прочитају приповетку у целости.

Такође се могу задати следећи припремни задаци који се односе на све ученике:

1. Прочитај одломак из приповетке Лазе Лазаревића *Све ће њо народ њозлајшћии* који се налази у твојој читанци.
2. Обрати пажњу на говор, поступање и покрете ликова у наведеној приповеци.
3. На који начин писац приказује психичка стања својих јунака?
4. Запази однос између драматичних збивања у причи и описа сцене.
5. Обрати пажњу на дијалоге.
6. Запази контраст у сликању атмосфере и ликова.
7. Обрати пажњу на интерпункцијска обележја у приповеци (цртица и три тачке, везник и).

Део припреме морало би бити и детаљно упознавање са значењем низа архаичних, данас нејасних речи и израза (такви су, на пример, *шејелук*, *зарф*, *фисџан* у *сарачани*, али и сам појам *казанција*, који данашњој деци не може бити непосредно познат).

На почетку часа ученике укратко упознати с животом и делом писца. Ученицима се у ту сврху такође могу задати припремни задаци (група ученика може направити пано или кратку презентацију о пишчевом животу и раду).

Наведени припремни задаци у вези су са испуњавањем следећих задатака:

Образовни задаци: упознавање ученика са животом и радом Лазе Лазаревића; упознавање са психолошким обликовањем ликова посредством стваралачких поступака, покрета, и говора ликова; уочавање драматичности збивања повезане описом сцена, дијалогом; оспособљавање ученика за способност схватања функције интерпункцијских знакова у књижевно-уметничком тексту; усвајање и схватање појма психолошке приповетке; коначан образовни циљ јесте понављање и проширивање знања ученика о новели.

Васпитни циљеви: оспособљавање ученика да схвате племенито осећање хуманости, бриге о човеку; да је људски живот највреднији; истицање дужности и обавезе државе према својим грађанима, нарочито према оним који су, својим учешћем у борби постали инвалиди и на тај начин нису способни да сами воде бригу о себи, те им је помоћ државе неопходна да би преживели.

Функционални циљеви садржани су у: оспособљавању ученика да схвате снагу уметничке речи; уочавању поступка обликовања ликова; оспособљавању ученика за формирање литерарног укуса; такође и доживљавању и тумачењу књижевно-уметничког текста;

Приступ овој анализи био би комбинован (психолошки, социолошки, језички и биографски).

Користили би се следећи наставни облици: фронтални; индивидуални.

Од наставних метода заступљене би биле: монолошка; дијаложка; текст-метода.

Користила би се следећа наставна средства: презентација о животу и раду писца; читанка.

Ток часа

Увод (10 минута):

У уводном делу часа ученици се упознају са биографским подацима о писцу и мотивишу за рад на часу.

Главни део часа (30 минута):

Наставник мотивише ученике за доживљај приповетке разговором о ратовима и страдању људи, о обавезама војника, али и о захвалности државе и вођењу бриге о ратним инвалидима. Најављујемо приповетку и дајемо објашњење непознатих речи: *шејелук* – украсна капа,

окићена сребрним или златним новцем и бисером, део грађанске ношње; зарф – држач за филцан, шољицу за кафу без дршке; *сарачана* – место где ради сарач; *сарач* – мајстор који прави седла и опрему за коње; *зембил* – корпа; *ишај* – цеп; *крајцара* – ситан новчић; *сахай* – сат; *иракџиканџи* – чиновник; *маџација* – трговац; *широка наџура* – добродушан; *каруце* – кола; *сухача* – млин ...

Уколико ученицима и неке друге речи нису јасне, наставник их објашњава након читања текста.

Следи читање приповетке (може се користити звучна читанка). Након читања приповетке ученици исказују своје утиске, образлажући своја запажања. Локализујемо место и време текста.

Питања и задаци:

1. Одреди тему приповетке.
2. Које облике приповедања користи писац у приповеци?
3. Поређај по јачини емоција слике које су истакнуте у наведеној приповеци.
4. Како на Благоја делује вест да му је син рањен?
5. Када наступа обрт?
6. Опишите фазе душевног стања Благоја пре сусрета са сином.
7. Како је Благојево душевно стање од тренутка када је сазнао да му је син рањен.
8. Како је приказан Благојев син? Како отац говори о њему пре рањавања, а како после?
9. Како се понаша Благојев син?
10. Како се понаша народ према војнику који је страдао у рату?
11. Обрати пажњу на стилске карактеристике приповетке (епитет, поређење).

Завршни део часа (5 минута):

У завршном делу часа разговарамо са ученицима о солидарности и одговорности према ближњима.

ЛИТЕРАТУРА

- Глигорић, Велибор (1956). “Приповетке Лазе Лазаревића”. Лаза Лазаревић *Приповетке*. Београд: Рад.
- Деретић, Јован (1997) *Историја књижевности* за 2. разред средње школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Живковић, Драгиша (1977). “Лаза Лазаревић и Хајзеова теорија о соколу”. *Европски оквири српске књижевности II*. Београд: Просвета.
- Јовановић, Ђорђе (1977). “Одломци о Лази Лазаревићу”. *Српска књижевна критика*. Књига 21. Нови Сад: Матица српска/ Београд: Институт за књижевност и уметност.
- Кашанин, Милан (1972). “Светлост у приповеди: Лаза Лазаревић”. *Српска књижевност у књижевној критичкици*. Епоха реализма. Београд: Нолит.
- Лазаревић, Лаза (1956). *Приповетке*. Београд: Рад.
- Мелетински, Јелеазар (1996). *Историјска поезика новеле*. (Превела с руског Радмила Мечанин). Нови Сад: Матица српска.
- Николић, Милија (1973). *Форме приповедања у уметничкој прози Лазе Лазаревића*. Београд: Научна књига.
- *Речник књижевних термина* (1985). (ur. Dragiša Živković). Institut za književnost i umetnost. Београд: Nolit.

Dragoslava S. Žutić

LAZA LAZAREVIĆ IN A PRIMARY SCHOOL TEACHING STUDY

Summary

This work is about the short story “Sve će to narod pozlatiti” by Laza Lazarević. It is presented through analytical and methodical approach, the focus being on the mood, the complexity of characters, the narrative form and realistic events. In addition, both Lazarević’s portrayal of society and the author’s versatile language as well as possible influences of other authors have been considered.

Key words: analytical, methodical approach, the characters, the mood, the language, possible influences.